

Oponentský posudek bakalářské práce

Vedoucí práce: PhDr. Dana Bittnerová, CSc.

Ježková, Tereza, *Jazyk jako symbolická bariéra při tlumočení v kontextu války na Ukrajině*. Praha: FHS UK, 2024, 52 stran.

Tématem předkládané bakalářské práce Terezy Ježkové je, jak patrně z krátkého úvodu a obecně vzato, reflexe aktérů v kontextu používání jazyka a sociální reality.

Následující členění práce je do jisté míry problematické. Nejprve je představena samostatná kapitola *Teoretická východiska* (s. 2-7), v níž se ale autorka soustřeďuje výhradně na téma migrace, imobility a transnacionalismu. Zde bych očekával jiný akcent s ohledem na zaměření práce vyplývající koneckonců ze samotného jejího názvu. *Jazyk v sociální realitě* (s. 11-14) je představen v samostatné čtvrté kapitole, kterou ovšem s ohledem na hlavní zaměření je nutno považovat za hlavní teoretickou část. Druhá a čtvrtá kapitola měly být spojeny, přičemž hlavní důraz měl být kladen na jazykové aspekty. Mezi druhou a čtvrtou kapitolu, které lze chápat jako teoretická východiska, je poměrně nelogicky zařazena třetí kapitola *Uprchlíci z Ukrajiny v ČR* (s. 8-10), kterou bych očekával až za oběma předcházejícími, popřípadě jako součást jedné teoretické kapitoly. Pokud jde o vlastní přístup k jazyku a sociální realitě v teoretické perspektivě, je zjevné, že hlavní důraz je kladen na řadu tezí Pierra Bourdieuho, což je v kontextu práce v pořádku. Zdá se, že autorka sleduje především propojený epistemologický komplex *identita*→*moc*→*politiky*→*kapitál* (viz schéma na str. 12). Podrobněji: *identita* je v tomto případě konstituována skrze jazyk demonstrující solidaritu vůči komunitě se specifickým jazykovým kódem. *Moc*, alespoň v souladu s Bourdieuem, je charakterizována jako boj o symbolickou moc prostřednictvím jazykového trhu mezi jednotlivci. *Politiky* jsou součástí „politiky identit“ související s výběrem a formou podpory menšinových jazyků a konečně *kapitál*, v tomto případě jazykový (lingvistický) je formou vtěleného kapitálu, toho, co Bourdieu označil notoricky známým termínem *habitus*. Tento Bourdieuho komplex chápu jako stěžejní autorčino východisko pro pozdější empirický výzkum.

Metodologická kapitola (s. 15-18) je zpracována kvalitně. Jasně je nastíněn výzkumný problém: „vliv politických kontextů na jazykové strategie“ (s. 15), pět hlavních výzkumných otázek, které byly zjišťovány polostrukturovanými rozhovory doplněnými zúčastněným pozorováním. Výzkum s osobami (čtyři muži, čtyři ženy) byl prováděn v Centru, anonymizované instituci, v níž byly vedeny rozhovory s tlumočníky. Ti byli různého věku a etnického (většinou se znalostí ruštiny, ukrajinštiny nebo jejich mixu a suržyku) původu. Etika výzkumu byla dále zajištěna anonymizací zpovídáných výzkumných partnerů.

Za stěžejní část lze považovat samotný empirický výzkum nazvaný jako *Výklad* (s. 19-45). V této části autorka nejprve představuje jazykový kapitál tlumočnicků ukrajinských běženců a jejich odlišné jazykové kompetence dané jejich rozdílnou socializací nebo později v rámci individuálních akulturačních procesů. Bohužel se v této části naplno projevuje řada formálních nedostatků, které ve výsledku výrazně zkreslují obsah řady výpovědí. Tak například na str. 23 a 25 se objevuje dvakrát stejná citace o ukrajinských Romech, na str. 21 a 25 dvakrát stejná citace tlumočnice Olgy. A další stejná citace: „Existují kulturní odlišnosti...“ (s. 30-31), přičemž se navíc jedná o výpovědi dvou různých výzkumných partnerů (v jednom případě Petra, v druhém Vandy). Tam, kde autorka mluví o jazykové praxi ekonomických uprchlíků, se opět objevuje dvojí stejná citace: „Přesto, že je mobilní způsob života...“ (s. 41 a 43). Dále

čteme řadu neobratných nebo podivně vyznívajících vět a slovních obrátů: „jazyk jako nástroj hierarchizace společnosti, jehož propasti tlumočníci pomocí překonávají“ (s. 31), nebo: „cílem politického jednání může dojít...“ (s. 32). Když mluví autorka o uprchlictví a národním státě, píše, že migrační politiky úzce souvisí s poválečným obdobím, kdy docházelo k budování národních států (s. 33), co tím myslí? Které národní státy vznikaly v poválečném období? Nebo na jiném místě, kde autorka charakterizuje jazykovou situaci v Kazachstánu: „z hlediska jazykové struktury se podobá Rusku“ (s. 37). Jak tuto větu chápat? Formálních pochybení je ale bohužel více, alespoň ve verzi, kterou jsem mohl mít k dispozici: překrývání slov v citacích, ale zejména řada vět, které přesahují vymezený prostor, takže se čtenář může pouze domnívat, co je jejich přesným obsahem atd.

Závěrem je nutno říci, že tyto formální nedostatky naprosto snižují kvalitu zvolené problematiky, která je v teoretické rovině (opomím ono podivné členění) uspokojivá, stejně jako metodologie. Kde tedy došlo k chybě, že je formální a do jisté míry i jazyková či stylistická stránka zpracována takto nekvalitně? Práci tak hodnotím maximálně jako *dobrou* s tím, že by bylo vhodnější ji přepracovat tak, aby splňovala nároky na obhajobu jak po formální, tak po obsahové stránce.

V Květnici, 2. 9. 2024.

PhDr. Marek Halbich, Ph.D.